

Europejska wspólna polityka rolna w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego

dr hab. Paweł Wiśniewski, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Turyzmu

**UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU**
Wydział Nauk o Ziemi
i Gospodarki Przestrzennej

Tytułem wprowadzenia... Raport Greenpeace z 2009 r.

„Żadne z głównych globalnych wyzwań współczesnego świata nie zostanie rozwiązane bez głębokich i trwałych zmian w dominujących praktykach rolniczych i polityce żywnościowej. Zmiana klimatu, głód i ubóstwo, utrata różnorodności biologicznej, niszczenie lasów, kryzysy wodne, bezpieczeństwo żywności – wspólną cechą tych wszystkich zagrożeń jest to, że główną przyczyną każdego z nich jest sposób, w jaki produkujemy, handlujemy, konsumujemy i wyrzucamy żywność oraz inne produkty rolne. Rolnictwo nie jest jednak wysoko na liście priorytetów mediów, polityków, instytucji finansowych czy wielu organizacji ekologicznych. Jednak żadne z głównych globalnych wyzwań, przed którymi stoimy, nie zostanie rozwiązane bez głębokich i trwałych zmian w dominujących obecnie praktykach rolniczych i polityce żywnościowej”.

*Greenpeace, 2009: Agriculture at a Crossroads: Food for Survival
(„Rolnictwo na rozdrożu: żywność dla przyszłych pokoleń”)*

- ukazał się w przeddzień światowego szczytu FAO w sprawie bezpieczeństwa żywnościowego, przedstawia kluczowe wnioski raportu dotyczącego rozwoju rolnictwa na naszym globie pt. "Międzynarodowa ocena wpływu nauk i technologii rolniczych na rozwój" (IAASTD, International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development)

Problem interakcji rolnictwa i środowiska

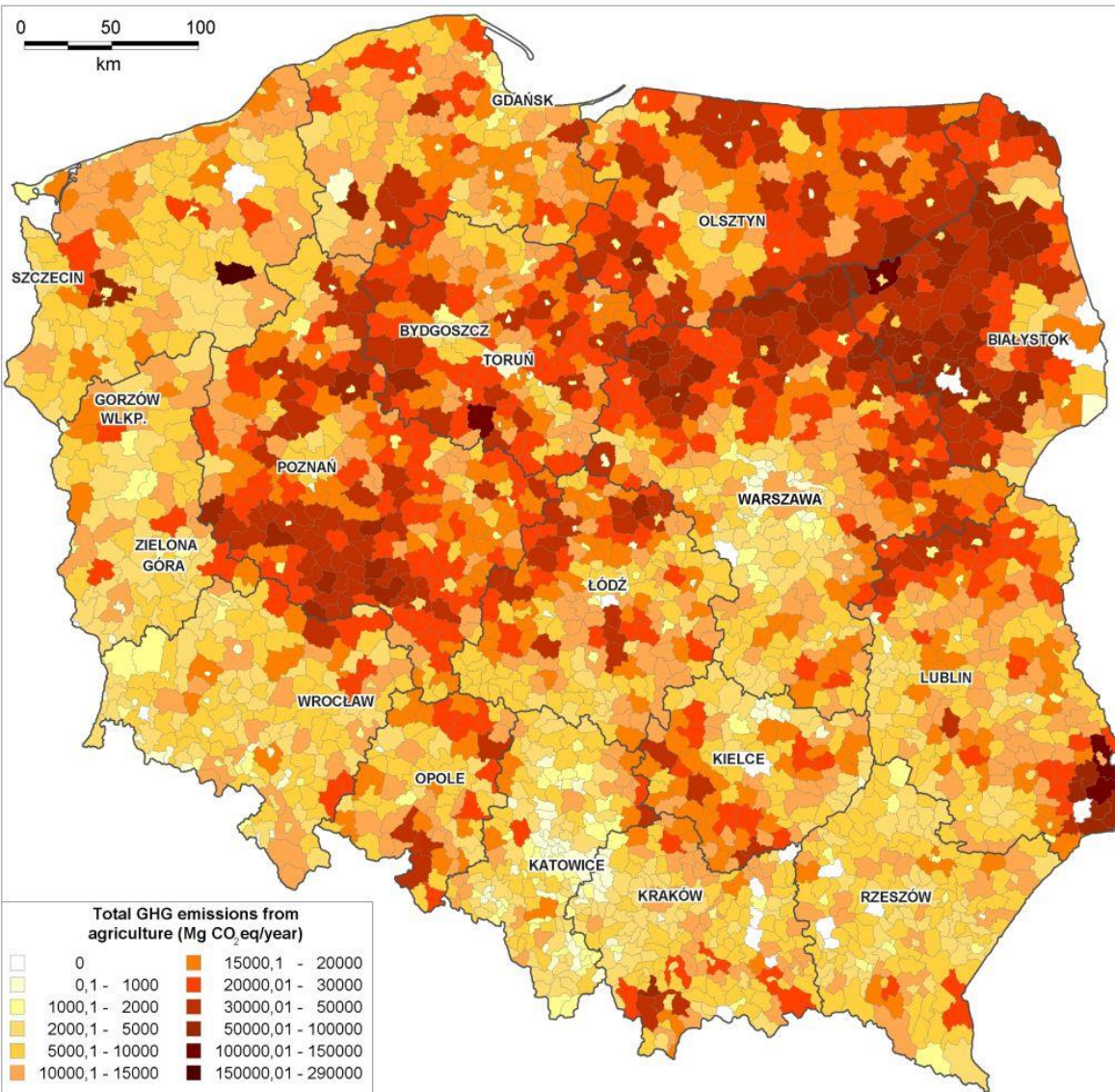
- Wg Raportu IPCC „Zmiana Klimatu 2022: Zagrożenia, adaptacja i wrażliwość”, **zmiana klimatu będzie w coraz większym stopniu wywierać presję na produkcję żywności i pogarszać dostęp do niej**, szczególnie we wrażliwych regionach, **zmniejszając bezpieczeństwo żywnościowe i wartości odżywcze żywności** (wysoki poziom pewności). Wzrost częstotliwości, intensywności i dotkliwości susz, powodzi i fal upałów oraz ciągły wzrost poziomu morza spowodują **wzrost zagrożenia bezpieczeństwa żywnościowego od średniego do wysokiego** (wysoki poziom pewności) we wrażliwych regionach, w przypadku braku lub przy niskim poziomie adaptacji (średni poziom pewności).
- Ekstrema pogodowe i klimatyczne niosą **transgraniczne skutki ekonomiczne i społeczne, uderzając w łańcuchy dostaw, rynki i przepływ surowców naturalnych**, przy czym przewiduje się wzrost ryzyk transgranicznych w sektorach wodnym, energetycznym i żywnościowym (wysoki poziom pewności).
- Choć **całościowo produktywność rolnictwa wzrosła**, to w ciągu ostatnich 50 lat zmiana klimatu **spowolniła globalnie ten wzrost**, a związane z nią negatywne skutki występują głównie w regionach położonych w średnich i niskich szerokościach geograficznych.
- Choć rozwój rolnictwa przyczynia się do bezpieczeństwa żywnościowego, to **niezrównoważona ekspansja rolnictwa** zwiększa wrażliwość ekosystemów i ludzi oraz prowadzi do konkurowania o ziemię i zasoby wody.

Problem interakcji rolnictwa i środowiska - wpływ rolnictwa na emisje GHG

- Wg seccjalnego raportu IPCC (2020), poświęconego wpływowi użytkowania gruntów na zmianę klimatu, sektor rolnictwa, leśnictwa i innych sposobów użytkowania ziemi (AFOLU Agriculture, Forestry and Other Land Use) odpowiada za **23% globalnej antropogenicznej emisji GHG**.
- Richards i in. (2015) wskazują, że rolnictwo odpowiada **średnio za 30% krajowych emisji GHG**. W 42 krajach rolnictwo jest źródłem ponad połowy emisji gazów cieplarnianych, a w 91 krajach wkład działalności rolniczej w całkowitą emisję tych gazów jest równy lub większy od 20% (głównie kraje zachodniej i wschodniej Afryki, południowej Azji i Ameryki Południowej). **W krajach UE rolnictwo odpowiada za 10,3% emisji GHG**, z czego 70% pochodzi z chowu zwierząt (Europejski Trybunał Obrachunkowy, 2021).
- Wg danych KOBiZE (2021), udział rolnictwa w całkowitej emisji GHG (wyrażonej w CO₂eq) **w Polsce wynosi 8,4%**. Rolnictwo w Polsce jest źródłem 30,7% krajowej emisji metanu i aż 80,1% krajowej emisji podtlenku azotu. 41,2% emisji pochodzi z fermentacji jelitowej, 40,1% z gleb rolnych, 18,7% z odchodów zwierzęcych.

Należy pamiętać, że ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa jest możliwe tylko do pewnego poziomu, z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego przy jednoczesnej redukcji emisji.

Problem interakcji rolnictwa i środowiska - wpływ rolnictwa na emisje GHG

- Największa emisja GHG ze źródeł rolniczych występuje w regionach gdzie w strukturze gospodarki dominuje rolnictwo – w szczególności hodowla bydła i trzody chlewnej, a także znaczny jest udział gospodarstw dużych (>15 ha) z funkcjonującym tam systemem gospodarki wielkoobszarowej z monokulturami i uproszczonym płodozmianem.
- Najniższa emisja jest w regionach z dominacją gospodarki leśnej i przemysłu towarzyszącego zwykle największym ośrodkom i aglomeracjom miejskim.
- 69,7% emisji pochodzi z gmin wiejskich, 28,4% z miejsko-wiejskich, 1,9% z miejskich.

Neutralność klimatyczna w sektorze rolno-spożywczym – czy jest możliwa?

Osiągnięcie neutralności klimatycznej w sektorze rolno-spożywczym **jest możliwe jedynie przy wdrożeniu równoczesnych działań zarówno po stronie produkcji, jak i konsumpcji (podaży i popytu)**, zgodnie z zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym.

Konieczne są tu trzy kierunki działań (IEEP, 2019):

- **Unikanie emisji, gdzie to tylko możliwe** – zmiany w strukturze produkcji towarów, zmniejszenie spożycia produktów zwierzęcych, ograniczenie marnotrawienia żywności;
- **Ograniczenie emisji tam, gdzie nie można ich uniknąć** – zwiększenie zasobooszczędności w produkcji, obniżenie emisji GHG na jednostkę produkcji, produkcja sezonowa w najbardziej optymalnych warunkach, redukcja odpadów związanych z produkcją rolną;
- **Odzysk emisji wszędzie, gdzie to możliwe** – zwiększenie potencjału sekwestracji węgla w glebie i zapewnienie ciągłego i racjonalnego zarządzania gruntami (odpowiednie planowanie i zagospodarowanie przestrzenne), rozwijanie biogospodarki o obiegu zamkniętym, pozwalającej na odzysk po konsumpcji i produkcji składników odżywczych, energii i materiałów jako wkładów do sektora, co zmniejszy zapotrzebowanie na nowe surowce i materiały.

Aktualne zagrożenia i potrzeby w działalności rolniczej i produkcji żywności

- „Najważniejsze zagrożenia dla działalności rolniczej i produkcji żywności wynikają obecnie z bardzo wysokich i znacznie w ostatnim czasie zwiększonych **cen nawozów mineralnych, paliw** (zwłaszcza oleju napędowego), **energii elektrycznej i środków ochrony roślin**. Nakłada się na to narastający od lat **problem zaopatrzenia rolnictwa w wodę** oraz **pogarszających się warunków klimatycznych i nagłych zdarzeń pogodowych**”.
- „Jednym z największych zagrożeń dla stabilnego zaopatrzenia w żywność jest **koncentracja jej wytwarzania**, której należy przeciwstawić **priorytet zaopatrywania w żywność u lokalnych producentów**”.
- „Podkreśla się **pilną potrzebę kształtowania i promowania krótkich i szybkich łańcuchów dostaw od rolnika do konsumenta** (wpływ na niższe ceny, wysoką jakość, szybkość dostawy). Skrócenie łańcuchów dostaw żywności będzie miało także duże znaczenie klimatyczne – ograniczy emisję ze środków transportu”.
- „Rozwój lokalnych systemów żywnościowych wysokiej jakości jest najlepszym sposobem na **zagwarantowanie stabilnych i godziwych dochodów rolnikom**”.

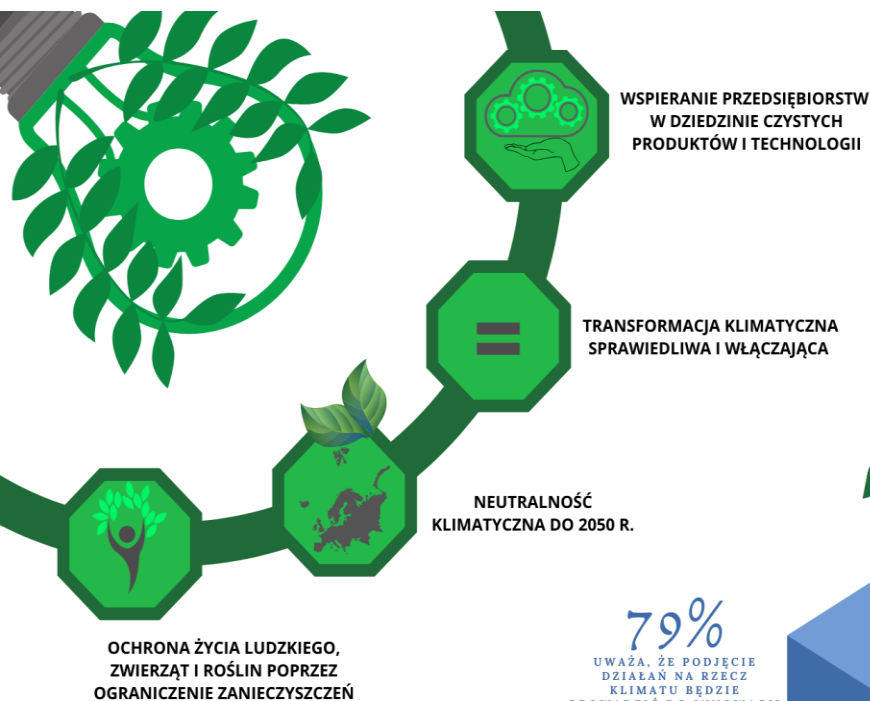
Opinia Komitetu Regionów – Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i zwiększenie odporności systemów żywnościowych, 152. sesja plenarna, 30.11.2022-01.12.2022 (Sprawozdawca: Piotr Całbecki, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego)

Bezpieczeństwo żywnościowe – definicja i jej ewolucja

- Początkowo (lata 70. XX w.) bezpieczeństwo żywnościowe definiowano jako **dostępność w każdym czasie odpowiedniej podaży podstawowych produktów żywnościowych**, w celu zaspokojenia stale rosnącej konsumpcji oraz łagodzenia wahań wielkości produkcji oraz cen.
- Kolejne modyfikacje definicji przyniosły uwzględnienie strony popytowej, rozumianej jako zapewnienie nie tylko fizycznego, ale również **ekonomicznego dostępu do żywności**.
- W latach 90. XX w. pojęcie bezpieczeństwa żywnościowego rozszerzono m.in. o kwestie **bezpiecznej żywności (safety food), wartości odżywczych żywności oraz preferencje żywnościowe zależne od czynników społecznych i kulturowych**. W 2001 r. uwzględniono **społeczny dostęp do odpowiedniej żywności**.

Według FAO bezpieczeństwo żywnościowe to sytuacja, w której wszyscy ludzie przez cały czas mają **fizyczny, społeczny i ekonomiczny dostęp do wystarczającej, bezpiecznej i odżywczej żywności**, zaspokajającej ich potrzeby żywieniowe i preferencje dla prowadzenia aktywnego i zdrowego życia.

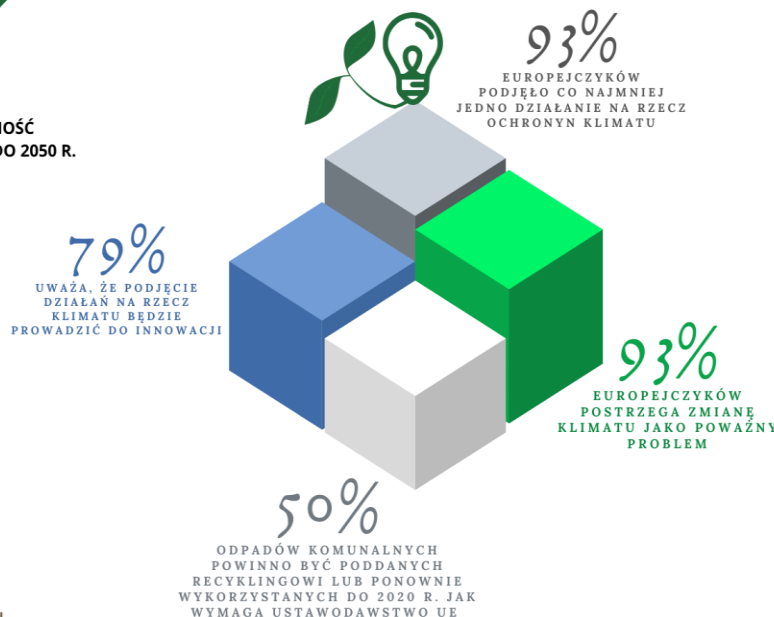
Europejski Zielony Ład – odpowiedź UE na współczesne wyzwania

Europejski Zielony Ład

#EUGREENDEAL

11 XII 2019 r. – komunikat KE w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu. To nowo proponowana unijna strategia wzrostu, która ma przekształcić Unię w neutralne klimatycznie, sprawiedliwe i dostatecznie społeczność o nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce.

Europejski Zielony Ład wymaga podejścia całościowego, czyli udziału wszystkich działań i polityk UE w realizacji jego celów – jest to zbiór inicjatyw politycznych i strategii.

PUNKT INFORMACJI EUROPEJSKIEJ
EUROPE DIRECT ŁÓDŹ
E-MAIL: EUROPEDIRECTLODZ@NEWTECHLODZ.COM
FB: @EDLODZ1

źródło: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_pl

Pakiet wniosków ustawodawczych „fit for 55”

umocnienie systemu handlu emisjami, w tym w lotnictwie; rozszerzenie EU ETS i objęcie nim gospodarki morskiej, transportu drogowego i budynków; redukcja celów w sektorach nieobjętych EU ETS, w tym w rolnictwie

pochłanianie gazów cieplarnianych np. przez lasy

zasadzenie co najmniej 3 mld dodatkowych drzew do 2030 r.; monitorowanie i ścisła ochrona wszystkich pozostałych w UE lasów pierwotnych i starodrzewów; płatności w ramach WPR dla właścicieli i zarządców lasów za usługi ekosystemowe w celu pokrycia kosztów i utraconych dochodów; wprowadzanie upraw sprzyjających pochłanianiu CO₂ przez glebę np. za pośrednictwem ekoprogramów WPR dotyczących systemów rolno-leśnych; badania, szkolenia, poradnictwo i doradztwo

fundusze na sprawiedliwą transformację

Społeczny Fundusz Klimatyczny - specjalne środki przeznaczone na wsparcie obywateli UE najbardziej dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem energetycznym lub ubóstwem w zakresie mobilności, aby towarzyszyły wprowadzeniu systemu handlu emisjami do sektora transportu drogowego i budynków

emisje gazów cieplarnianych z wszystkich sektorów gospodarczych (m.in. z przemysłu, transportu, energetyki, rolnictwa i odpadów)

wprowadzenie opłaty od importu towarów z krajów o niższych niż w UE wymogach klimatycznych; dochody powinny zasilić część unijnego budżetu finansującego „Zielony Ład”

graniczna opłata węglowa na niektóre towary importowane

Kluczowe obszary działania

energia odnawialna

zwiększenie ogólnego wiążącego celu z obecnych 32% do 40% udziału OZE w koszyku energetycznym UE; orientacyjne wkłady krajowe, wskazujące, jaki wkład w osiągnięcie wspólnego celu powinno wnieść każde państwo członkowskie

opodatkowanie energii

dostosowanie minimalnych stawek podatkowych dla paliw opalowych i transportowych

więcej alternatywnych paliw i więcej stacji ładowania pojazdów elektrycznych

efektywność energetyczna

zmniejszenie zużycia energii o 9% do 2030 r. w stosunku do 2020 r.

rozwój infrastruktury do ładowania i tankowania czystszych ekologicznie pojazdów; ograniczenie do 55% emisji z samochodów osobowych i o 50% z samochodów ciężarowych do 2030 r.; osiągnięcie zerowej emisji z nowych samochodów osobowych do 2035 r.

Pakiet „Gotowi na 55” ma przekształcić ambicje zielonego Ładu na konkretne przepisy. Jest to zestaw propozycji mających dostosować unijną politykę klimatyczną, energetyczną, transportową i podatkową do potrzeb realizacji celu, jakim jest ograniczenie emisji GHG netto do 2030 r. o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z 1990 r.

Europejski Zielony Ład – obszary polityki

źródło: <https://www.teraz-srodowisko.pl>

zmodyfikowano

Europejski Zielony Ład – modernizacja Wspólnej Polityki Rolnej

- **Większe ambicje ekologiczne:** w swoim planie strategicznym WPR każdy kraj UE musi wykazać się większymi ambicjami w zakresie działań na rzecz środowiska i klimatu w porównaniu z poprzednim okresem programowania
- **Wzmocniona warunkowość:** płatności beneficjentów WPR są powiązane z surowszym zestawem obowiązkowych wymogów (m.in. ochrona bioróżnorodności, torfowisk)
- **Ekoprogramy:** min. 25% budżetu na płatności bezpośrednie jest przeznaczone na ekoprogramy, co zapewni silniejsze zachęty do stosowania przyjaznych dla klimatu i środowiska praktyk i podejść rolniczych (biologizacja, rolnictwo ekologiczne, agroekologia, rolnictwo regeneratywne)
- **Rozwój obszarów wiejskich:** min. 35% środków jest przeznaczonych na działania wspierające klimat, różnorodność biologiczną, środowisko i dobrostan zwierząt
- **Klimat i różnorodność biologiczna:** 40% budżetu WPR musi być związane z klimatem i zdecydowanie wspierać ogólne zobowiązanie do przeznaczenia 10% budżetu UE na cele związane z różnorodnością biologiczną do końca okresu obowiązywania wieloletnich ram finansowych UE
- **Wsparcie dla młodych rolników:** kraje UE muszą przeznaczyć co najmniej 3% swojego budżetu na płatności bezpośrednie dla młodych rolników w formie wsparcia dochodów lub inwestycji, lub pomocy na rozpoczęcie działalności.

Europejski Zielony Ład – Strategia „Od pola do stołu”

zapewnienie Europejczykom przystępnej cenowo i zrównoważonej żywności

- zmniejszenie sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych przeznaczonych dla zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych oraz w akwakulturze o 50% do 2030 r.

bardziej zrównoważony przemysł przetwórczy i transport w rolnictwie

- ograniczenie stosowania nawozów miner. o min. 20%, zmniejszenie strat składników pokarmowych o min. 50% do 2030 r.
- zmniejszenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin o 50% do 2030 r.

przeciwdziałanie zmianie klimatu

lepiej poinformowani obywatele

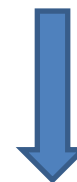
ochronę środowiska

zachowanie bioróżnorodności

wspieranie rolnictwa ekologicznego

m.in. objęcie 25% gruntów rolnych w UE rolnictwem ekologicznym do 2030 r. (obecnie wg Eurostatu (2021: EU-27 – 8,5%, maks. w Austrii – 25,3%, w PL – 3,5%, z czego 0,81% w trakcie konwersji na rolnictwo ekologiczne

lepsze przechowywanie i pakowanie.

25 III 2021 – Plan działań na rzecz produkcji ekologicznej

zdrowe sposoby konsumpcji oraz ograniczenie strat i marnowania żywności

Skutki dla rolnictwa związane z realizacją założeń EZŁ

Szanse:

- **Finansowanie z budżetu UE i uruchomienie w następnym dziesięcioleciu zrównoważonych inwestycji wspierających cele klimatyczne na obszarach wiejskich i zmniejszających emisyjność rolnictwa, a w ślad za tym umożliwiającymi rozwój zrównoważonej działalności gospodarczej i zielonych miejsc pracy dla mieszkańców wsi.**
- **Wzrost poziomu stabilności ekologicznej gleby**, która obecnie w skali kraju jest bardzo niska.
- Zakładane ograniczenie zużycia nawozów i środków ochrony roślin przyczyni się do zmniejszenia ładunku biogenów wymywanych do wód, ograniczy stopień zakwaszenia gleb i przyczyni się do wzrostu bioróżnorodności obszarów wiejskich.
- **Zwiększenie produkcji i konsumpcji produktów ekologicznych**, a także **wzrost znaczenia upraw roślin o dodatnim wskaźniku reprodukcji glebowej materii organicznej** (strączkowych, traw, bobowatych i ich mieszanek) oraz międzyplonów.
- Szanse dla polskich gospodarstw (szczególnie >50 ha) do **implementacji nowoczesnych technologii systemu rolnictwa precyzyjnego i zdobywania rynku w tym zakresie.**
- **Wzrost potencjału eksportu urządzeń związanych z czystymi technologiami w rolnictwie.**
- **Rozwój innowacyjnych technologii OZE na obszarach wiejskich** powinien przyczynić się do **obniżenia kosztów wytwarzania i wyhamowania wzrostu cen energii elektrycznej** (np. spółdzielnie energetyczne).

Skutki dla rolnictwa związane z realizacją założeń EZŁ

Zagrożenia:

- Autorzy raportu opublikowanego przez Politykę Insight (2021) ostrzegają, że polskie rolnictwo nie jest przygotowane do pełnego wdrożenia EZŁ, m.in. ze względu na **niską produktywność gospodarstw rolnych w Polsce**, będącą rezultatem rozdrobnienia agrarnego, słabej jakości gleb (potencjał produkcyjny 1 ha gleb w Polsce w stosunku do średniej UE = 0,6:1,0).
- **Zagrożenie obniżeniem wydajności produkcji roślinnej w polskim rolnictwie i dochodów rolników** wskutek ograniczenia stosowania środków ochrony roślin i nawozów (wg PI pełne wdrożenie EZŁ w Polsce może zmniejszyć wartość produkcji roślinnej o 13%) + wzrost areалу upraw ekologicznych, które cechuje niższa wydajność produkcji (*czy długofalowo na pewno? – konieczne są dalsze badania w kontekście współczesnych zagrożeń i odporności rolnictwa na nie!*) → **negatywny skutek można zminimalizować poprzez stosowanie technik rolnictwa precyzyjnego i odpowiednie dozowanie składników pokarmowych do gleb. Należy także promować powszechne stosowanie zabiegów wapnowania gleb.**
- Pełne wdrożenie EZŁ **może spowodować wzrost cen** (w szczególności zbóż) i **spadek dostępności** artykułów spożywczych (*czy na pewno?*).
- Zagrożenie **outsourcingu szkód ekologicznych poza granice UE**, czyli wypychania produkcji wymagającej największych nakładów przemysłowych środków produkcji, w tym nawozów i środków ochrony roślin oraz import żywności bez wymagania zrównoważonego modelu rolnictwa od partnerów handlowych (**rozwiązaniem opłata węglowa dla import. towarów**).

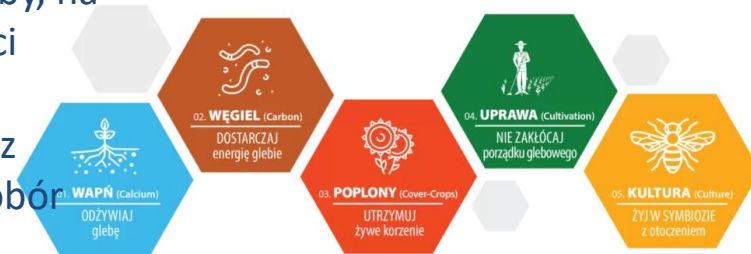
Biologizacja rolnictwa jako czynnik wzmocnienia bezpieczeństwa żywnościowego

„Osiągnie się tu dwie zasadnicze korzyści – znaczne **ograniczenie degradującego wpływu intensywnego rolnictwa na stan środowiska** oraz **zwiększenie niezależności regionów w zakresie zaopatrzenia w żywność** poprzez zwiększanie potencjału w zakresie wytwarzania żywności na bazie miejscowo wytwarzanych płodów rolnych (**skrócenie łańcuchów dostaw i zależności w produkcji żywności**)”.

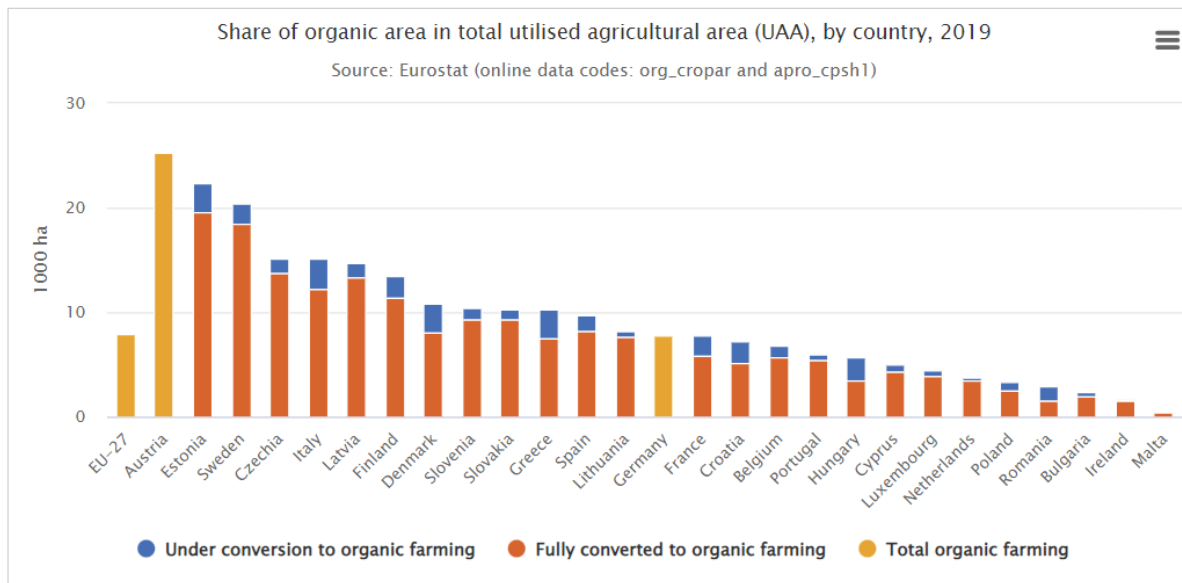
„Wprowadzenie **powszechnej biologizacji rolnictwa nie jest możliwe – ale celem UE powinno być** konsekwentne dążenie do realizacji planu działań na rzecz rolnictwa ekologicznego i osiągnięcia celu określonego w strategii „Od pola do stołu”, tak aby do 2030 r. osiągnąć **stosowanie praktyk ekologicznych na 25% powierzchni gruntów rolnych**”.

Opinia Komitetu Regionów – Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i zwiększenie odporności systemów żywnościowych, 152. sesja plenarna, 30.11.2022-01.12.2022 (Sprawozdawca: Piotr Całbecki, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego)

Biologizacja - „agrotechnika poprawiająca kondycję i „zdrowie” gleby, na którą, najogólniej mówiąc, składają się procesy, metody i czynności poprawiające kondycję gleby, zwiększające jej żyzność poprzez przyrost materii organicznej (próchnicy), działania na rzecz bioróżnorodności, dążenie do zbilansowania składników gleby i dobór odpowiednich praktyk oraz środków do produkcji – obniżenie do koniecznego minimum syntetycznych środków na rzecz naturalnych”

Rolnictwo ekologiczne w Polsce na tle UE

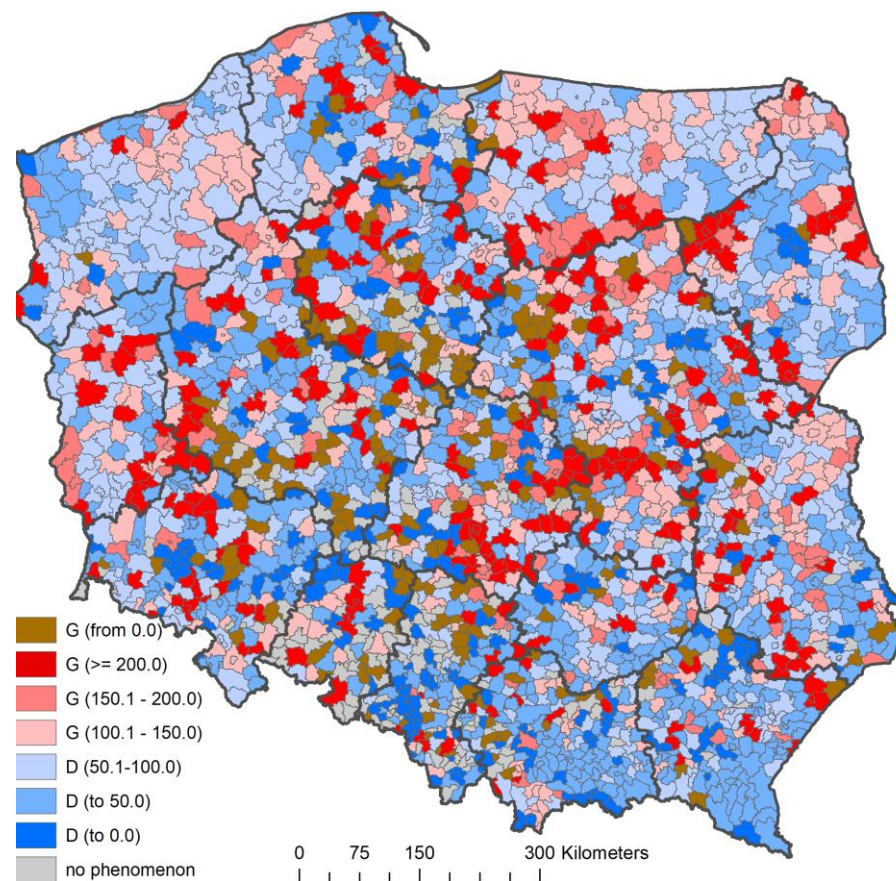
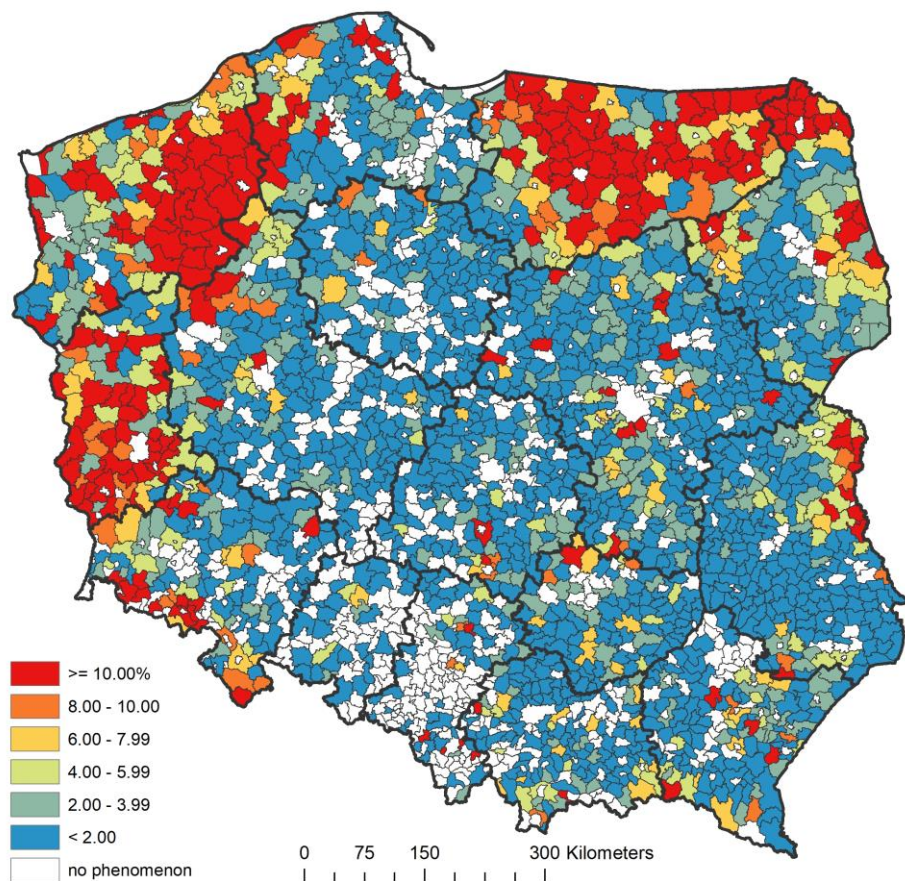

Udział rolnictwa ekologicznego w Polsce wynosi **3,7%** pow. UR (2021) (w 2012 r. – 4,4%; 2015 r. – 3,9%; 2018 – 3,2%). W woj. kujawsko-pomorskim **0,8%** w 2021 r.; 0,8% w 2012 r.; 1,0% w 2015 r.; 0,7% w 2018 r. Najwięcej w woj. zachodniopomorskim (11,8% w 2021 r.; 14,7% w 2012 r.; 12,4% w 2015 r.; 10% w 2018 r.). W 2021 r. w Polsce było **19934** gospodarstw ekologicznych (25872 w 2012 r.; 22394 w 2015 r.; 19142 w 2018 r.). W woj. kujawsko-pomorskim: **400** w 2021 r.; 391 w 2012 r.; 363 w 2015 r.; 395 w 2018 r.).

Powierzchnia gospodarstw ekologicznych w Polsce: 660,6 tys. ha w 2012 r. ; **549,0 tys. ha** w 2021 r. (2012-2021 = 83%); w woj. kujawsko-pomorskim: 8,9 tys. ha w 2012 r.; 8,5 tys. ha w 2021 r. (2012-2021 = 96%)

Polski Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 zakłada udział RE na poziomie **7%** w 2027 r. Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2021– 2030 - do 2030 r. co najmniej 7% powierzchni UR objętych systemem produkcji ekologicznej (cel UE – 25% w 2030 r.).

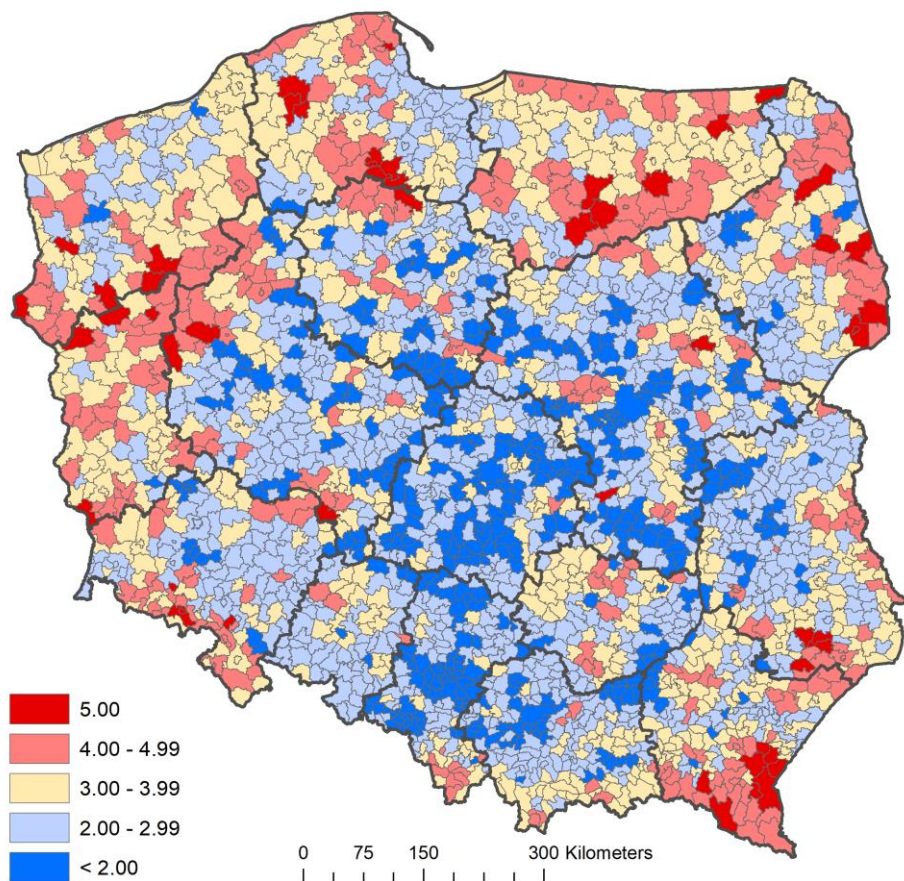
Rolnictwo ekologiczne w Polsce

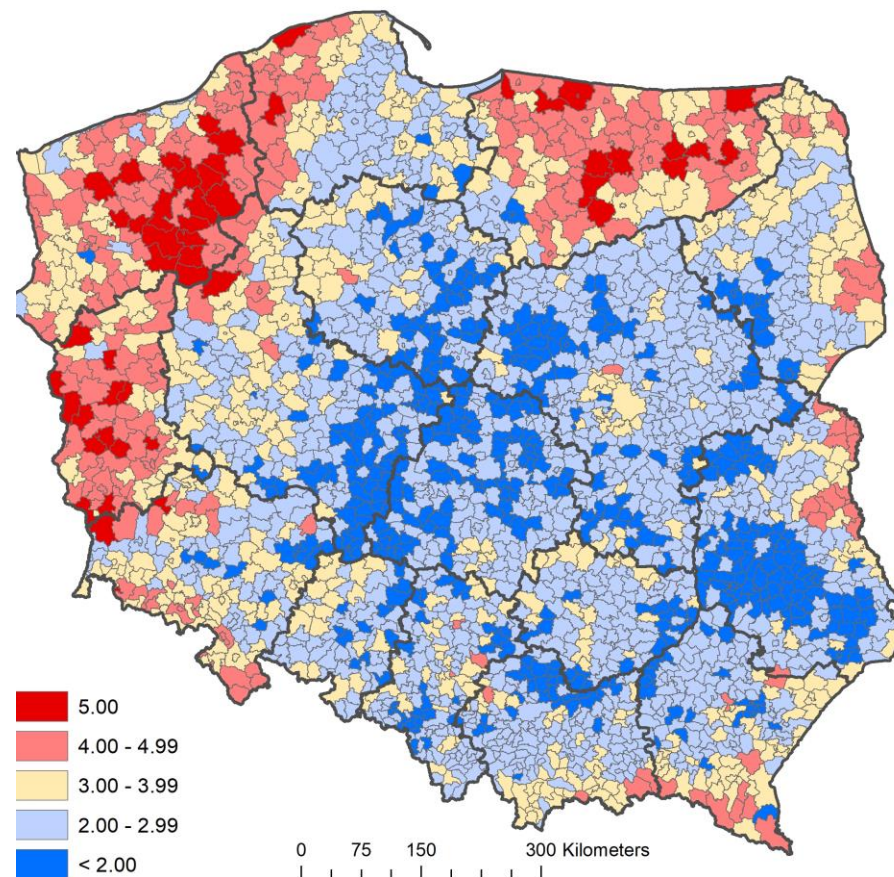
Udział % UR objętych rolnictwem ekologicznym w 2021 r. (maks. w Polsce – gm. Otyń (lubuskie) – 65,8%; maks. w woj. kuj-pom: gm. Wąbrzeźno – 18,6%; Osielsko – 9,4%; Nowe – 8,4%; Tuchola – 8,1%; Bukowiec – 8,0%)

Zmiany udziału rolnictwa ekologicznego w latach 2012-2021

Uwarunkowania rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce

Uwarunkowania przyrodnicze (poziom synantropizacji, Natura 2000, wsk. SŚWP)

Uwarunkowania pozaprzyrodnicze (byłe obszary PGR-owskie, płatności na RE PROW, środowiskowy poziom rolnictwa)

Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce – szanse i bariery

Szanse (wg ankietowanych rolników ekologicznych w 2021, n = 120) (Kociszewski i in., 2023):

- rosnąca świadomość ekologiczna konsumentów – 18,1% ankietowanych
- popularność ekologicznych wzorców konsumpcji – 17,9%
- rosnący popyt – 17,7%
- przychylna polityka państwa – 16,0%
- lepsza dystrybucja/poprawa możliwości sprzedaży – 15,2%
- dotacje unijne – 15,0%

Bariery (wg ankietowanych rolników ekologicznych w 2021, n = 120) (Kociszewski i in., 2023):

- zbyt duża biurokracja – 16,3%
 - zbyt wysokie koszty produkcji – 15,8%
 - trudności ze stosowaniem metod zwalczania chwastów w rolnictwie ekologicznym – 14,4%
 - niewielka opłacalność produkcji – 14,3%
 - niskie plony – 12,2%
 - ograniczony dostęp do nawozów sztucznych, pestycydów dopuszczonych w rolnictwie ekologicznym – 10,1%
 - słaby system dystrybucji i promocji – 8,9%
 - zbyt mały popyt – 8,0%
- + nadal zbyt mała wiedza/świadomość ekologiczna

Podsumowanie i wnioski

1. **Współczesne wyzwania** (zmiana klimatu, pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie, kryzysy gospodarcze) wymuszają **transformację rolnictwa**, która może **godzić zarówno cele gospodarcze (zysk rolnika), społeczne (dostarczanie żywności), jak i środowiskowe (zmniejszenie presji na środowisko naturalne)**.
2. **Ograniczenie emisji** gazów cieplarnianych z rolnictwa jest możliwe **tylko do pewnego poziomu**, z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego przy jednoczesnej redukcji emisji.
3. Rozpatrując problem interakcji rolnictwa i środowiska, **należy uwzględnić społeczny aspekt tego zagadnienia**, czyli **fundamentalną rolę sektora rolnego w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego i odpowiedniego wolumenu produkcji**. Rolnictwo nabiera coraz większego znaczenia również w **zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego** (biopaliwa, produkcja OZE na obszarach wiejskich).
4. **Transformacja rolnictwa** wymaga **jednoczesnych działań adaptacyjnych** (łagodzenia i przygotowywania się do skutków problemu) oraz **mitygacyjnych** (działań, które redukują problem przyczynowo).
5. Należy **stopniowo wdrażać założenia EZŁ**, dążąc do **jednoczesnego zmaksymalizowania korzyści środowiskowych i społecznych oraz zminimalizowania strat ekonomicznych w polskim rolnictwie**.

Podsumowanie i wnioski

6. Konieczne jest **odpowiednie wsparcie finansowe, merytoryczne i organizacyjne** użytkowników gospodarstw rolnych (w tym/w szczególności indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym **pomoc finansowa dla rolnictwa ekologicznego**).
7. Należy **wdrażać techniki rolnictwa precyzyjnego** (szczególnie w gospodarstwach rolnych > 50ha).
8. Należy **przygotować i rozpowszechniać dane dot. efektywności poszczególnych praktyk rolniczych (w różnych systemach produkcji)**.
9. W promocji i wdrażaniu innowacyjnych, niskowęglowych praktyk rolniczych należy **wykorzystać potencjał systemu doradztwa rolniczego (ODR-y)**, a także **szkół rolniczych**, realizując w nich treści programowe z zakresu EZŁ, w tym dotyczące OZE.
10. Konieczne jest **wzmocnienie badań w dziedzinach agronomicznych i ekonomiczno-rolniczych nad praktykami rolniczymi korzystnymi jednocześnie dla rolników, środowiska i społeczeństwa** (rolnictwo regeneracyjne, ekologiczne, zrównoważone) ponieważ wśród producentów rolnych, kierujących się uzasadnionym dążeniem do osiągnięcia zysków, **często panuje przekonanie o braku alternatywy dla „starych i sprawdzonych” metod produkcji rolnej**.

Podsumowanie i wnioski

- 11. Kluczowe jest wzmocnienie odporności systemów żywnościowych i lepsze przygotowanie się na przyszłość (możliwe kolejne kryzysy i zakłócenia w dostawach żywności).**
- 12. Bezpieczeństwo żywnościowe potrzebuje rolnictwa regionalnego i lokalnego (opartego na regionalnych i lokalnych zasobach z naciskiem na większą efektywność wykorzystania energii i wody), odpornego na ekstremalne zjawiska pogodowe i zmianę klimatu, rozwój szkodników i chorób, o szybkich i krótkich łańcuchach dostaw od rolnika do konsumenta (ograniczenie kosztów, wyeliminowanie marż pośredników, szybkość dostaw, wyeliminowanie problemów z transferem żywności). Ekologizacja/biologizacja rolnictwa jest jednym z rozwiązań (wdrażanie założeń Europejskiego Zielonego Ładu i Wspólnej Polityki Rolnej).**

Dziękuję za uwagę

e-mail: pawel.wisniewski@umk.pl

tel. 667-336-235

„Farming looks mighty easy when your plow is a pencil and you are thousand miles from the corn field”.

— Dwight D. Eisenhower